

Вікторія ЧОРНОДОН

КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Окреслено аспекти конкуренції в агропромисловому комплексі України. Подано механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємств та визначено заходи підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції.

Зростання вимог споживачів до якості продукції та посилення конкуренції у зв'язку зі вступом до СОТ зумовлюють необхідність створення умов, що забезпечують успішність вдосконалення конкурентоспроможності підприємств і розвитку ефективного господарського механізму.

В економічній науці питанням конкуренції присвячені праці таких зарубіжних та вітчизняних вчених: Ф. Котлера, Й. Шумпетера, М. Портера, Ф. Фатхутінова, І. Герчикова, В. Гринчуцького та ін. Однак, незважаючи на вагомі розробки у цій сфері, проблема конкурентоспроможності підприємств агропромислового комплексу є недостатньо дослідженою, особливої актуальності це питання набуває з огляду на глобальні світові трансформації.

Теоретичною і методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних аспектів конкуренції й забезпечення конкурентоспроможності товаровиробників, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених на основі застосування абстрактно-логічного й монографічного методів, порівняння та ін.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства, визначення заходів підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції.

Конкуренція виступає об'єктивним економічним законом розвинутого товарного виробництва, дія якого є для товаровиробників зовнішньою примусовою силою до підвищення продуктивності праці на підприємствах, збільшення масштабів виробництва, прискорення НТП, впровадження нових форм організації виробництва, форм і систем заробітної плати та ін.

У сучасних умовах зростання інтернаціоналізації виробництва, підвищення відкритості національних економік, розвитку міжнародної економічної інтеграції й поглиблення всього спектра глобалізаційних процесів ніхто не стане заперечувати існування стійкої тенденції до посилення конкуренції. Міжнародна конкуренція, глобалізація ринків та масштабне проникнення на вітчизняний ринок іноземних товарів переводять проблему забезпечення конкурентоспроможності підприємства в розряд пріоритетних завдань, успішне вирішення яких забезпечить виживання й розвиток суб'єктів господарювання в новому середовищі [1, с. 250].

Форми конкуренції передбачають внутрішньогалузеву, міжгалузеву та вільну конкуренцію, що зумовлює розвиток концентрації й централізації виробництва і капіталу. В сучасних умовах конкуренція існує між монополістичними об'єднаннями, всередині них, а також між підприємствами немонополізованого сектору економіки та різних форм власності. Для підприємств агропромислового комплексу характерною є форма конкуренції, що виражається в економічному суперництві між великою кількістю дрібних та середніх підприємств, які виробляють однорідну продукцію, мають рівний доступ до інформації й абсолютну мобільність матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Ринкова економіка передбачає, що головна передумова розвитку й ефективної діяльності будь-якого підприємства – його конкурентоспроможність.

Конкурентоспроможність – це здатність діяти в умовах ринкових відносин і отримувати при цьому прибуток, достатній для науково-технічного вдосконалення виробництва, стимулювання працівників та підтримки продукції на високому якісному рівні. Переважно все зводиться до конкурентоспроможності продукції, яка визначається якісними і вартісними характеристиками, що забезпечують максимальне задоволення конкретної потреби споживача та найбільший для нього корисний ефект [2, с. 164].

Закони розвитку живих організмів, від яких повністю залежить сільськогосподарське виробництво, диктують загальні умови праці, темпи, ступінь спеціалізації та концентрації праці і виробництва, що значною мірою визначає форми й методи господарювання.

Наприклад, дія біологічних законів значно обмежує застосування в сільському господарстві промислових методів організації та оплати праці: вузької спеціалізації, суворої регламентації дій, змінності праці, оплати залежно від норми виробітку та ін.

Тому основним напрямком підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції є активізація інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Інноваційна діяльність підприємства спрямована на створення і залучення із зовнішнього середовища таких інновацій, які би сприяли підвищенню його конкурентоспроможності, зміцненню ринкових позицій та забезпечували перспективу розвитку [3, с. 13].

Орієнтація на нововведення – один з основних шляхів забезпечення конкурентного стилю господарювання. Однак за сучасних умов економічного розвитку аграрної сфери України на інноваційному шляху розвитку виникають фінансові труднощі й недоліки в економічній політиці, що ускладнює зміцнення конкурентних позицій на світових продовольчих ринках.

Інновація, запроваджена у виробничу сферу діяльності підприємства (наприклад, технічне нововведення), неминуче призведе до змін зв'язків та норм в організації, що свідчить про зміни в управлінській сфері. Така інновація не має порушувати екологічної складової, а можливо, й покращувати її, що зменшить податкове навантаження підприємства, яке знову таки викличе позитивні зміни у фінансовій сфері діяльності підприємства.

Інновація будь-якого виду має системний характер і поширюється на всі сфери діяльності організації та є головним фактором зростання економічного ефекту [4, с. 97].

З метою забезпечення ефективної роботи агропромислових підприємств необхідна розробка механізму забезпечення конкурентоспроможності, спрямованого на створення, забезпечення й вдосконалення діяльності підприємства шляхом розробки системи економічних інструментів проекту конкурентоспроможності, системи

фінансування, розвитку системи знань і навичок виконавців, реалізації проекту, контролю й оцінювання ефективності проекту (рис. 1).

Рис. 1. Механізм забезпечення ефективної діяльності підприємства на основі проекту конкурентоспроможності

Цей процес охоплює такі етапи:

- розробку системи економічних інструментів проекту, що передбачає врахування податкового навантаження, можливих штрафних санкцій, умов ціноутворення на продукцію, яка виробляється, та ін., на основі чого складається план діяльності підприємства;
- обґрунтування системи фінансування проекту, що передбачає формування та визначення напрямків використання фінансів, можливостей залучення кредитних ресурсів, інвестиційних надходжень, розмежування за напрямками використання;
- розвиток системи знань і навичок виконавців, що має на меті надання відповідних знань працівникам щодо особливостей конкурентоспроможності цього підприємства, їхню мотивацію до реалізації проекту через розробку системи стимулювання;
- реалізацію проекту, що забезпечується шляхом досягнення показників виробничої, фінансової, соціально-економічної діяльності;
- створення системи контролю й оцінювання ефективності проекту, спрямованої на виконання заходів, передбачених проектом, підвищення конкурентоспроможності, перевірку стану планування, дотримання норм та стандартів.

Ефективний розвиток вітчизняного аграрно-промислового виробництва визначається системою факторів різнобічного характеру, серед яких важливе значення

мають поглиблення територіального поділу праці і формування на цій основі спеціалізованих господарських структур на виробництві певних видів конкурентоспроможної товарної продукції, що за всіх інших рівних організаційно-економічних умов зумовлює раціональне використання природно-кліматичного потенціалу живими організмами і є базою для визначення потреби в інвестиціях, обсягів пропозиції, задоволення попиту на аграрно-продовольчу продукцію на внутрішньому ринку, формування міжрегіональних фондів відповідно до потреб та експортних ресурсів [5, с. 25].

Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції необхідно здійснити такі заходи:

- створення умов для стабілізації та нарощування виробництва сільськогосподарської продукції;
- гарантування пріоритетного розвитку агропромислового виробництва;
- впровадження у виробництво нових ресурсо- й енергозберігаючих, екологічно безпечних технологій вирощування, транспортування, зберігання, переробки і реалізації продукції;
- забезпечення виробництва нових високоврожайних сортів та гібридів сільськогосподарських культур і високопродуктивних порід тварин та птиці;
- вдосконалення системи техніко-технологічних і агротехнічних заходів виробництва продукції та її збуту;
- контроль за якістю продукції на всіх етапах її виробництва й збуту;
- запровадження ефективних систем стимулювання виробництва високоякісної продукції;
- вдосконалення системи інвестиційного забезпечення, спрямування інвестиційних ресурсів передусім на розвиток інновацій;
- забезпечення розширеного відтворення шляхом регулювання цін, які дали змогу формувати необхідний для здійснення цього типу виробництва прибуток;
- обмеження кількості посередників у структурі збуту сільськогосподарської продукції;
- встановлення системи пільг та запровадження стимулюючих закупівельних дотацій для окремих видів сільськогосподарської продукції;
- введення в дію механізму здешевлення ставок за користування кредитами;
- відновлення інтеграційних процесів сільського господарства з переробними, торговими і сервісними організаціями.

Реалізація перерахованих заходів сприятиме збільшенню обсягів виробництва високоякісної продукції, зниженню затрат праці та коштів, зміцнить конкурентоспроможність продукції й конкурентоспроможність сільськогосподарських товаровиробників.

Отже, створення, впровадження і широке поширення нових товарів та послуг є факторами зростання обсягів виробництва, рівня зайнятості, інвестицій, зовнішньоторговельного обороту, поліпшення якості продукції, економії ресурсів і вдосконалення організації виробництва, що й формує конкурентоспроможність підприємств та забезпечує ефективність їхньої діяльності.

Таким чином, конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції є важливим питанням сьогодення в аграрному секторі економіки. Без забезпечення конкурентоспроможності та стійкості конкурентних переваг на регіональному і міжнародному ринках неможливо досягти сталого розвитку аграрного сектору. Конкуренція розкриває потенціал суб'єктів аграрного ринку й виконує функцію постійного рушія розвитку сільськогосподарського виробництва.

Література

1. Гринчуцький В. І. Теоретичний аналіз деяких аспектів забезпечення конкурентоспроможності підприємства / Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: Зб. наук. праць. Вип. 4: Економічні науки. – Чернівці: БДФА, 2008. – С. 250–257.
2. Економічний словник-довідник / За ред. С. В. Мочерного. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.
3. Йохна М. А., Стадник В. В. Економіка і організація інноваційної діяльності. – К.: Академія, 2005. – 400 с.
4. Бондаркова В. М. Теоретичні основи інноваційного забезпечення підприємств // Вісник СНАУ. Серія "Економіка та менеджмент". – 2009. – Вип. 8. – С. 93–97.
5. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України / П. Т. Саблук, М. І. Кісіль, М. Ю. Коденська та ін.; За ред. М. І. Кісіля, М. Ю. Коденської. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 478 с.